

УДК 159.99

Інна Скляренко

МІЖОСОБИСТІСНА ВЗАЄМОДІЯ ВИКЛАДАЧА ТА МАЙБУТНЬОГО ФАХІВЦЯ ВОДНОГО ТРАНСПОРТУ

Стаття присвячена аналізу міжособистісної взаємодії викладачів та майбутніх фахівців водного транспорту в умовах професійної педагогічної діяльності в колективі. У ході дослідження використано аналіз наукової літератури й узагальнення результатів напрацювань з окресленої проблематики, консультації з компетентними особами та цілеспрямоване спостереження за життєдіяльністю реально функціонуючих студентських навчальних груп. У статті показаний взаємозв'язок між наявними типами викладачів та характером міжособистісної взаємодії з майбутніми фахівцями водного транспорту. Обґрунтовано важливість авторитету

педагога в процесі міжособистісної взаємодії. Встановлено, що перспективи подальших розвідок лежать у площині вивчення різних аспектів взаємодії педагога та майбутнього фахівця водного транспорту.

Ключові слова: міжособистісні відносини, міжособистісна взаємодія, викладач, педагог, майбутні фахівці водного транспорту, типи педагогів, інтеракція, авторитет викладача.

Скляренко І. Межличностное взаимодействие преподавателя и будущего специалиста водного транспорта.

Статья посвящена анализу межличностного взаимодействия преподавателей и будущих специалистов водного транспорта в условиях профессиональной педагогической деятельности в коллективе. В ходе исследования использован анализ научной литературы и обобщение результатов наработок по существующей проблематике, консультации у компетентных лиц и целенаправленное наблюдение за жизнедеятельностью реально функционирующих студенческих учебных групп. В статье показана взаимосвязь между существующими типами преподавателей и характером межличностного взаимодействия с будущими специалистами водного транспорта. Аргументирована важность авторитета педагога в процессе межличностного взаимодействия. Установлено, что перспективы дальнейших исследований лежат в плоскости изучения разных аспектов взаимодействия педагога и будущего специалиста водного транспорта.

Ключевые слова: межличностные отношения, межличностное взаимодействие, преподаватель, педагог, будущие специалисты водного транспорта, типы педагогов, интеракция, авторитет преподавателя.

Проблема дослідження міжособистісної взаємодії викладача і майбутнього фахівця водного транспорту виходить із запитів практики викладання й необхідності будувати процес формування культури міжособистісних відносин. Людина живе і розвивається серед людей, вступаючи з ними в різні види спілкування, тому проблема відносин, що складаються в ході спілкування, не перестає бути актуальною. Уміння спілкуватися й вибудовувати відносини з людьми необхідно кожній людині. Це стосується й відносин, що складаються в студентських групах, адже спілкування є обов'язковою умовою здійснення процесу виховання і навчання студентів. Сьогодні ВНЗ потрібні не просто педагоги, а фахівці, здатні творчо підійти до своєї діяльності та вибудовувати хороші відносини між студентами, що сприяє формуванню майбутнього фахівця. Особливо важливими є психологічні взаємовідносини в педагогічній практиці,

оскільки саме тут створюються головні матеріальні і духовні цінності майбутніх фахівців водного транспорту.

Вища освіта створюється процедурами взаємодії учасників освітнього процесу, кожен із яких одночасно виступає і як суб'єкт, який переслідує загальні цілі, і як об'єкт орієнтації для інших індивідів. Взаємодія спільнот студентів і викладачів – результат взаємоузгоджених одиничних дій, що включають індивіда (групи індивідів), цілі діяльності, соціальну ситуацію, представлену засобами навчання і атмосферою ВНЗ, норми і цінності, за допомогою яких визначається якість освіти у вищому навчальному закладі.

При дослідженні міжособистісної взаємодії викладачів і студентів у сфері вищої освіти великого значення набуває об'єктивна обґрунтованість очікувань суб'єктів, які виступають у якості учасників взаємодії. Відмінності у взаємних очікуваннях викладачів і студентів охоплюють широке коло проблем – від ціннісних орієнтацій до якості отримуваних знань і ефективності їх засвоєння.

На сьогодні є підстави стверджувати, що поки що немає переконливого визначення категорії «культура міжособистісних відносин викладача і студента»; не розрізнені на теоретичному і методологічному рівнях поняття «міжособистісні відносини» та «міжособистісна взаємодія» які не є синонімічними. У зв'язку з цим доцільним є визначення поняття «міжособистісних відносин» та «міжособистісної взаємодії (інтерації)», а також надання характеристики особливостям розвитку міжособистісної взаємодії викладачів та студентів.

У наш час міжособистісні відносини, взаємодія і спілкування людей у суспільстві та його окремих групах досить добре досліджена вітчизняними та іноземними вченими на теоретичному і частково на практичному рівнях. У численних працях вітчизняних і зарубіжних учених, присвячених дослідженню міжособистісних відносин груп і колективів (В. Безрукова [1], М. Добрускін [2], Я. Коломінський [4], О. Молокова [5], Н. Обозов [6], В. Скакун [7], Р. Чалдіні [9] і ін.), розглядається групова динаміка; колективна освіта; міжособистісні та міжгетнічні відносини; структура, особливості та функції колективів; показано вплив організації спільної діяльності й рівня розвитку груп на становлення міжособистісних відносин, а також зворотний вплив міжособистісних відносин на формування навичок

співпраці, згуртованості, ціннісно-орієнтованої єдності членів колективу. Попри це, проблема міжособистісної взаємодії викладачів та майбутніх фахівців водного транспорту потребує подальших досліджень та не є такою, що широко висвітлена в наукових та науково-педагогічних працях.

Метою статті є аналіз міжособистісної взаємодії викладачів та майбутніх фахівців водного транспорту в умовах професійної педагогічної діяльності в колективі. У ході дослідження використані методи аналізу наукової літератури й узагальнення результатів напрацювань з окресленої проблематики. Окрім того, використаний такий методичний інструментарій, як аналіз документального матеріалу, консультації з компетентними особами та цілеспрямоване спостереження за життєдіяльністю реально функціонуючих студентських навчальних груп.

Міжособистісні відносини є одним із найважливіших факторів емоційного клімату групи, емоційного благополуччя її членів. Міжособистісні відносини – суб'єктивно пережиті взаємозв'язки між людьми, які об'єктивно проявляються в характері і способах взаємних впливів, що чиняться людьми відносно один одного в процесі спільної діяльності й спілкування. Міжособистісні відносини – це система установок, орієнтацій, очікувань, стереотипів та інших диспозицій, через які люди сприймають і оцінюють один одного. Ці диспозиції опосередковуються змістом, цілями, цінностями й організацією спільної діяльності та виступають основою формування соціально-психологічного клімату в колективі [4, с. 106].

Через міжособистісні відносини і спілкування індивід опосередковано включається в систему суспільних відносин. Взаємовідносини складаються й протікають в умовах взаємодії великої кількості людей. Відбір партнерів для спілкування й виконання будь-якої діяльності – складний процес, який залежить як від загальної атмосфери в групах взаємодіючих людей, так і від їхніх психологічних особливостей.

Спілкування – складний багатоплановий процес встановлення й розвитку контактів між людьми (міжособистісне спілкування) і групами (міжгрупове спілкування), що породжується потребами спільної діяльності і включає в себе як мінімум три різні процеси:

комунікацію (обмін інформацією), інтеракцію (обмін діями) і соціальну перцепцію (сприйняття й розуміння партнера) [6, с. 59].

Фахівці виділяють три типи міжособистісного спілкування: імператив, маніпуляцію і діалог. В умовах вищих навчальних закладів проявляється третій тип спілкування, тобто діалогічне спілкування. Це рівноправна суб'єкт-суб'єктна взаємодія, яка має на меті взаємне пізнання, самопізнання партнерів по спілкуванню. Його ефективність багато в чому визначається повним дотриманням правил: психологічне налаштування на стан співрозмовника; безоцінкове сприйняття особистості партнера; сприйняття партнера як рівного, такого, що має власну думку. Цей вид спілкування вимагає від викладача великого досвіду в роботі з людьми, а також певних особистісних якостей; стриманості, поваги до співрозмовника, терпіння тощо.

Зі свого боку, слід відзначити, що міжособистісна взаємодія – інтеракція – це взаємодія між індивідами, що спілкуються, тобто обмін не тільки знаннями, ідеями, а й діями, а також організація безпосередньої спільної діяльності людей. Інтерактивне спілкування – вироблення тактики і стратегії взаємодії, організація спільної діяльності людей. Основні види інтеракції – кооперація і конкуренція. Кооперація може бути індивідуально-колективною, (прагнення до однієї мети, однак незалежно один від одного), послідовно-колективною (кожен член колективу послідовно виконує одну частину спільної справи) і кооперацією взаємодії (всі члени колективу дружно, допомагаючи один одному, впевнено йдуть до спільної мети). Через міжособистісні відносини і спілкування люди опосередковано включені в систему суспільних відносин і власне психологічних відносин у цілому.

Варто зауважити, що найважливішою складовою міжособистісних взаємин є емоційний компонент. Емоції і почуття, які студенти можуть переживати відносно один до одного, надзвичайно різноманітні: почуття поваги, байдужість, ненависть, готовність пожертвувати всім заради одного. Усі емоції й почуття, пов'язані з міжособистісними відносинами, можна розділити на дві групи – групу позитивних і групу негативних почуттів та емоцій.

Симпатії і антипатії як важливий психологічний елемент міжособистісних відносин серед майбутніх фахівців водного транспорту діють на психологічний клімат групи і курсу в цілому.

Також на характер міжособистісних взаємин впливає стан особистості в системі групових відносин, що характеризується, перш за все, її статусом і виконуваними ролями.

Педагогічна взаємодія в системі «викладач-студент» являє собою систему взаємних впливів суб'єктів, включених у спільну діяльність на основі загальних цілей професійної освіти. Подібна взаємодія має велике принципове значення з точки зору аксіологічної складової, оскільки ця взаємодія між викладачем і студентом впливає на формування системи цінностей майбутнього фахівця водного транспорту [8, с. 1487].

Важливо мати на увазі, що процес співпраці викладача та студентів протікає у взаємодії цілей, інтересів, життєвих позицій, мотивів, особистого індивідуального досвіду, що викликає діалектичні зміни форм взаємодії в ході навчального процесу.

Педагогічне спілкування як елемент міжособистісного спілкування – це специфічна форма комунікації, що має свої особливості і водночас підкоряється загальним психологічним закономірностям, властивим спілкуванню як формі взаємодії людини з іншими людьми, що включає комунікативний, інтерактивний і перцептивний компоненти. Відносини між викладачами й студентами, що виникають у ході педагогічного спілкування, та сформований у процесі взаємодії авторитет викладача є невід'ємним компонентом навчально-виховного процесу у ВНЗ.

Взаєморозуміння викладача і студента є основним фактором у формуванні педагогічного авторитету викладача. Авторитет викладача в структурі взаємин зі студентами насамперед слід розглядати з позиції створення сприятливої атмосфери в аудиторії, що неможливо за відсутності педагогічного такту. Такт – це передусім майстерність, яка проявляється в умінні організувати різнобічну, активну, захоплюючу роботу в аудиторії, це здатність розуміти стан студента в певний момент, уміння поєднувати високу вимогливість із проявом гуманності, витримки й самовладання. Будь-який прояв почуттів у ході навчального заняття (радість, осуд і т. ін.) при дотриманні педагогічного такту й поваги до особистості студента має позитивне значення, а найчастіше є й необхідним засобом педагогічного впливу.

Проведені серед студентів Київської державної академії водного транспорту імені гетьмана Петра Конашевича-Сагайдачного

дослідження показали, що результатом зміцнення авторитету особистості викладача серед майбутніх фахівців водного транспорту виявляється визнання за ним права приймати значущі для студентів рішення. Однак це не означає зниження самостійності студентів, відповідальності за наслідки їхньої поведінки. Навпаки, атмосфера, створювана діями авторитетної особистості, стимулює прагнення до творчої діяльності та колективістського самовизначення. Життєдіяльність студентського колективу неможлива без влади авторитету особистості, тобто влади, що є прямим продовженням заслуженої в реальних справах довіри. Інша ситуація складається, якщо педагог орієнтований переважно на перевагу своєї ролі. Авторитарні методи закономірно призводять до втрати інтересу до навчання, до безвілля і бездумної покорі. Авторитет влади, не підкріплений авторитетом особистості, чинить на студентів деморалізуючий вплив.

Підстави авторитету педагога різняться залежно від характерних особливостей розвитку особистості студентів, насамперед від їх віку. У студентів, у міру їх дорослішання, проявляється подальше посилення особистісної вибірковості за рахунок зменшення орієнтації на авторитет ролі викладача. Якись викладачі виявляються авторитетними, а якись ні, не стільки тому, що вони викладачі, а в силу авторитетності або неавторитетності їх особистості. Педагог, висококомпетентний у своєму предметі, вміє розпоряджатися даною йому владою (розумно застосовувати систему заохочень і покарань), небайдужий, здатний до розуміння й підтримки, виявляє людяність і чуйність, користується у студентів заслуженим авторитетом.

Важливою умовою для завоювання викладачем авторитету серед студентів є добре знання їх життя і побуту, їх інтересів, оточення, життєвого досвіду, фізичних сил, попередньої підготовки. Авторитет викладача зростає, якщо він спокійно, рівно й уважно ставиться до кожного студента, якщо він в оцінках знань ніколи не ображає людської гідності учня. Довіра до викладача – не менш важливий фактор завоювання авторитету. Для цього викладач повинен дотримувати кожного свого слова, виконувати всі дані обіцянки.

Для розуміння характеру міжособистісної взаємодії викладачів зі студентами – майбутніми фахівцями водного транспорту варто скористатися типологією І. Клочко, яка виділяє кілька типів

вузівського педагога як суб'єкта навчально-виховного процесу [3, с. 2].

Перший тип (умовно названий «професіоналом») відрізняється педагогічною спрямованістю, високим інтелектом, глибоким знанням своєї спеціальності в теорії і на практиці. У викладанні добре володіє методикою, відпрацював систему подачі знань. Має досягнення в науково-дослідницькій роботі завдяки розвиненій творчій спрямованості. Проявляється екстравертований характер, який допомагає йому встановлювати позитивні стосунки зі студентами й колегами. У студентів, як правило, користується високим моральним та інтелектуальним авторитетом. Його наслідують, ним відкрито захоплюються і хвалять у його відсутність.

Другий тип (умовна назва – «організатор») відрізняється активною спрямованістю на громадську роботу. Часто відволікається для виконання різних доручень. Достатною мірою володіє спеціалізацією і методикою, вміє налагодити контакт зі студентами. Разом із тим у ряду носіїв цього типу відсутнє виражене прагнення до науково-дослідницької роботи, і це заважає зміцненню їх авторитету не тільки серед студентів, а й серед колег. У якості куратора піклується про своїх послідовників у дрібницях, і це також не сприяє позитивному ставленню до нього.

Третій тип (умовна назва – «методист») має виражену схильність до постійного прагнення вдосконалювати майстерність викладання, розвинені методичні та мовні здібності. Найчастіше його методична спрямованість у роботі переважає над глибиною наукового змісту матеріалу, але сам викладач, як правило, не вважає це негативною стороною своєї цілеспрямованої діяльності. Користується авторитетом у середньостатистичних студентів, але не завжди задовольняє запити творчих студентів. Невисокий науковий потенціал знижує його авторитет як викладача. У міжособистісних відносинах зі студентами рівний, вимогливий, але не завжди виходить за межі навчальної діяльності [3, с. 3-4].

Четвертий тип (умовна назва – «вчений») відрізняється творчим, аналітичним характером розуму, схильністю до теоретичної діяльності, творчої переробки інформації і т. ін. У ряді випадків його науково-дослідницька діяльність перевищує здібності і схильності до викладання. Його захопленість наукою, яка займає багато сил і енергії, не сприяє діловому та міжособистісному спілкуванню зі

студентами. Окремі викладачі цього типу вступають у конфлікти зі студентами, висловлюють і на ділі проявляють презирство до них та їх безперспективності в науці. В силу зосередженості на науковій діяльності «вчений» недооцінює й доручену йому виховну роботу. Обмеженість його виховного потенціалу перешкоджає впливу на студентів.

П'ятий тип (умовна назва – «пасивний») відрізняється індиферентним ставленням до всіх ділянок роботи у ВНЗ: викладання, виховання, науково-дослідницької та громадської діяльності. В авторитетних у колективі викладачів і студентів не користується повагою. Контакт з вихованцями не несе виховного потенціалу.

Натомість, студенти, за влучною класифікацією І. Ключко, виділяють такі групи сучасних викладачів:

1) викладачі – «вічні студенти» – вони розуміють студентів, бачать у студентах особистість, охоче дискутують на різні теми, володіють високим інтелектом і професіоналізмом;

2) викладачі – «колишні моряки» – намагаються навести військову дисципліну у ВНЗ, під словом «дисципліна» ці люди розуміють тотальний беззастережний поділ їх точок зору, вони цінують «рабство», а не інтелект і вміння логічно мислити, намагаються задавити особистість, «я» студента шляхом адміністративних заходів;

3) група викладачів, які відбувають «години», дозволяють студентам усе робити, аби їм не заважали [3, с. 3-4].

Залежно від визначених типів доцільно виділити такі провідні тактики поведінки у взаємодії:

1) співробітництво – така форма взаємодії, при якій викладач і студент-майбутній фахівець водного транспорту в ході спілкування сприяють один одному в досягненні індивідуальних та загальних цілей спільної діяльності;

2) протиборство – викладач та студент протидіють один одному в досягненні індивідуальних цілей, орієнтуючись тільки на свої цілі без урахування цілей один одного;

3) компромісна взаємодія – викладач та студент у чомусь сприяють, а в чомусь протидіють один одному;

4) відхід від взаємодії – викладач та студент намагаються уникати активної взаємодії, уникають контактів, ідуть на ризик

недосягнення власних цілей для того, щоб виключити вигреш іншого;

5) контрастна взаємодія – один із учасників ланки «викладач-студент» намагається сприяти іншому, який активно протидіє йому;

б) односпрямоване сприяння – один із учасників ланки «викладач-студент» приносить у жертву власні цілі та сприяє досягненню цілей іншого, який ухиляється від співпраці.

Американські та європейські психологи аналізують міжособистісну взаємодію з позицій орієнтації на контроль та орієнтації на розуміння [2, с. 139].

Орієнтація на контроль передбачає прагнення контролювати, керувати ситуацією і поведінкою інших, що зазвичай поєднується з бажанням домінувати у взаємодії. Орієнтація на розуміння включає в себе прагнення зрозуміти ситуацію й поведінку інших. Вона пов'язана з бажанням краще взаємодіяти й уникати конфліктів, з уявленнями про рівність партнерів у спілкуванні й необхідність досягнення взаємної, а не односторонньої задоволеності.

Відповідно до вищевикладеного, відзначимо, що сукупний характер міжособистісних відносин у системі «викладач-студент» залежить від охарактеризованих типів педагогів та носить суб'єктивний характер. Так, якщо у викладача переважає авторитарний стиль побудови міжособистісних відносин, то у майбутніх фахівців водного транспорту проявляється стан занепокоєння, невпевненості, тривожності, а також незадоволеності, дратівливості, іноді явної агресивності – стан, який є за своєю природою проявом освітнього стресу. Поведінка студентів визначається внутрішнім станом, що відбивається на міжособистісних відносинах всередині колективу. І якщо для вирішення своїх проблем студенти виявляють грубість, агресивність, то це змушує задуматися над ситуацією, що складається як у суспільстві в цілому, так і в освітніх установах зокрема.

Організація навчально-виховного процесу у формі діалогу як типу міжособистісного спілкування стає особливо значущою, коли викладач, будучи особистістю сам, формує особистість майбутнього фахівця водного транспорту, його світогляд, що є гарантією його безперервного професійного зростання, а також розвитку життєвих, ціннісних орієнтацій. Разом із тим, у практичній діяльності педагогів, незважаючи на багато позитивних змін в освітньому процесі в

останні роки, переважає традиційний підхід до організації навчального процесу. Психолого-педагогічні механізми не орієнтуються на систему особистісних цінностей і потреб студентів, які складають їх внутрішнє надбання. Для викладачів дуже часто побудова відносин є лише засобом передачі предметних знань, а не засобом формування моральних, інтелектуальних здібностей студентів. Саме тому освіта часто не стимулює у студентів розвиток рефлексивних здібностей і не формує процес становлення особистості та майбутнього фахівця. Педагогічним стереотипом залишається «вплив», що спочатку визначає «об'єкту» позицію того, хто навчається.

Положення студента визначається дистанцією в системі «викладач-студент» і відведеною йому при цьому роллю «виконавця», що впливає на прояв життєвої активності студента. Ця позиція у відносинах задається методом – способом діяльності, формою – принципами, цілями, правилами діяльності.

В умовах діалогічної побудови взаємовідносин «викладач-студент» робота викладача повинна бути спрямована на адаптацію майбутнього фахівця водного транспорту, створення довірчих відносин у групі, на формування соціально схвалюваної поведінки студента, на професійне самовдосконалення. Наприклад, успішне завершення спільного групового навчального заходу, у якому взяли участь всі студенти, покращує міжособистісні відносини. Спільне переживання успіху зближує студентів, стирає соціальні й економічні бар'єри між ними, знімає конфлікти, сприяє поліпшенню внутрішнього мікроклімату групи [10, с. 201].

Робота викладача повинна проводитися в тісному контакті зі старостою, з огляду на знання нею статусно-рольової структури групи й індивідуальних особливостей студентів. До психологічно ізольованих студентів необхідно бути уважним і обережним в оціночних судженнях.

Враховуючи вищевикладене, відзначимо, що студентський колектив майбутніх фахівців водного транспорту є соціальною групою, для якої характерні: висока згуртованість; колективне самовизначення – на протипагу конформності або нонконформності, які проявляються в групах низького рівня розвитку; колективна ідентифікація; соціально цінний характер мотивації міжособистісних виборів; висока референтність членів колективу по відношенню один

до одного; створення можливостей для процесів інтеграції та персоналізації; наявність позитивного зв'язку між ефективністю спільної діяльності та сприятливим психологічним кліматом; відсутність різких протиріч між індивідуальними та груповими інтересами; об'єктивність у покладанні та прийнятті відповідальності за результати спільної діяльності.

Все вищесказане свідчить про те, що становлення особистості майбутнього фахівця водного транспорту відбувається в студентській групі, яка знаходиться на певному етапі свого розвитку. Характер розвитку особистості визначається рівнем розвитку групи. У тих студентських групах, які досягли у своєму розвитку рівня колективу, складаються сприятливі умови для здійснення навчального процесу, що впливає на формування в студентів позитивних якостей особистості, необхідних сучасному фахівцю водного транспорту.

Підводячи підсумки проведеному дослідженню, маємо відзначити, що в освітньому просторі спостерігаються явні тенденції, коли змінюються і студент, і викладач, якщо вони дійсно є суб'єктами діяльності та спілкування. Суб'єктність викладача проявляється в здатності до самостійного осмислення процесів, що мають педагогічну природу, і умінні свідомо впливати на зміну умов ситуації, у якій ця діяльність здійснюється. Усвідомлення педагогом своєї діяльності призводить до створення людських відносин, які створюють культуру спілкування викладачів і студентів в аспекті міжособистісної взаємодії: воно стає більшою мірою спілкуванням людей, а не виконанням соціальних функцій. Таке спілкування формує особистість майбутнього фахівця водного транспорту, його особистісну позицію, світогляд, світовідчуття, що є гарантією його безперервного професійного зростання, розвитку життєвих та ціннісних орієнтацій. Перспективи подальших розвідок лежать у площині вивчення різних аспектів взаємодії педагога та майбутнього фахівця водного транспорту.

Література

1. Безрукова В. С. Педагогика. Проективная педагогика / В.С. Безрукова. – Москва : Мысль, 2009. – 318 с. **2. Добрускин М.** Социально-психологический портрет вузовского педагога / М. Добрускин // СОЦИС. – 1995. – № 9. – С. 137–141. **3. Ключко И. А.** Культура общения преподавателя и студентов как актуальный вопрос образования /

И. А. Ключко // Наукові праці ДонНТУ : зб. наук. праць. – 2013. – № 1 (13). – С. 1–5. – (Серія : Педагогіка, психологія і соціологія).

4. Коломинский Я. Л. Психология взаимоотношений в малых группах (общие и возрастные особенности) : [монография] / Я. Л. Коломинский. – Минск : Тера Системс, 2000. – 432 с.

5. Молокова О. А. К вопросу об оценке студентами взаимоотношений с преподавателями / О. А. Молокова // Вестник Томского государственного педагогического ун-та : сб. науч. трудов. – 2013. – Вып. 1 (129). – С. 38–41.

6. Обозов Н. Н. Психология межличностных отношений : [монография] / Н. Н. Обозов. – Киев : Наукова думка, 2006. – 192 с.

7. Скакун В. А. Основы педагогического мастерства : [учебное пособие] / В. А. Скакун. – Москва : Форум : ИНФРА-М, 2011. – 208 с.

8. Сырова Н. В. Проблемы формирования культуры взаимоотношений педагогов и студентов в вузе / Н. В. Сырова, О. В. Серова // Молодой ученый. – 2015. – № 11. – С. 1486–1490.

9. Чалдини Р. Психология влияния : [монография] / Р. Чалдини. – Санкт-Петербург : [б.и.], 2000. – 272 с.

10. Якушева С. Д. Основы педагогического мастерства и профессионального саморазвития : [учебное пособие] / С. Д. Якушева. – Москва : Форум : НИЦ ИНФРА-М, 2014. – 416 с.

SUMMARY

Skliarenko I. Interpersonal interaction between the teacher and the future specialist of water transport.

The article is devoted to the analysis of interpersonal interaction between teachers and future specialists of water transport in conditions of professional pedagogical activity in the team. In the course of the research, the analysis of the scientific literature and generalization of the results of the developments on the existing problems, consultation with competent persons and purposeful observation of the life activity of the really functioning student groups are used. The article shows the relationship between the existing types of teachers and the nature of interpersonal interaction with future specialists in water transport.

It is noted that the cumulative nature of interpersonal relationships in the «teacher-student» depends on the types described by teachers and is subjective. Thus, if the teacher dominated authoritarian style building interpersonal relations, future professionals of water transport manifests status anxiety, uncertainty, anxiety, and, dissatisfaction, irritability, aggressiveness sometimes explicit – a condition that is inherently educational manifestation of stress.

The organization of the educational process in the form of a dialogue as a type of interpersonal communication is especially important when the teacher being the person alone forms the personality of the future specialist water transport, its outlook, which guarantees its continuous professional growth and development of life, values. However, in practice teachers, despite many positive

changes in education in recent years, the prevailing traditional approach to the educational process.

The importance of the teacher's authority in the process of interpersonal interaction is argued.

Found that teacher awareness of the activity leads to the creation of human relationships that create a culture of communication of teachers and students in terms of interpersonal interaction. This communication forms the personality of the future specialist water transport his personal position, outlook, attitude, which guarantees its continuous professional growth and development of life and values.

It is established that the prospects for further research lie in the study of various aspects of interaction between the teacher and the future specialist of water transport.

Key words: interpersonal relations, interpersonal interaction, teacher, teacher, future specialists in water transport, types of teachers, interaction, authority of the teacher.